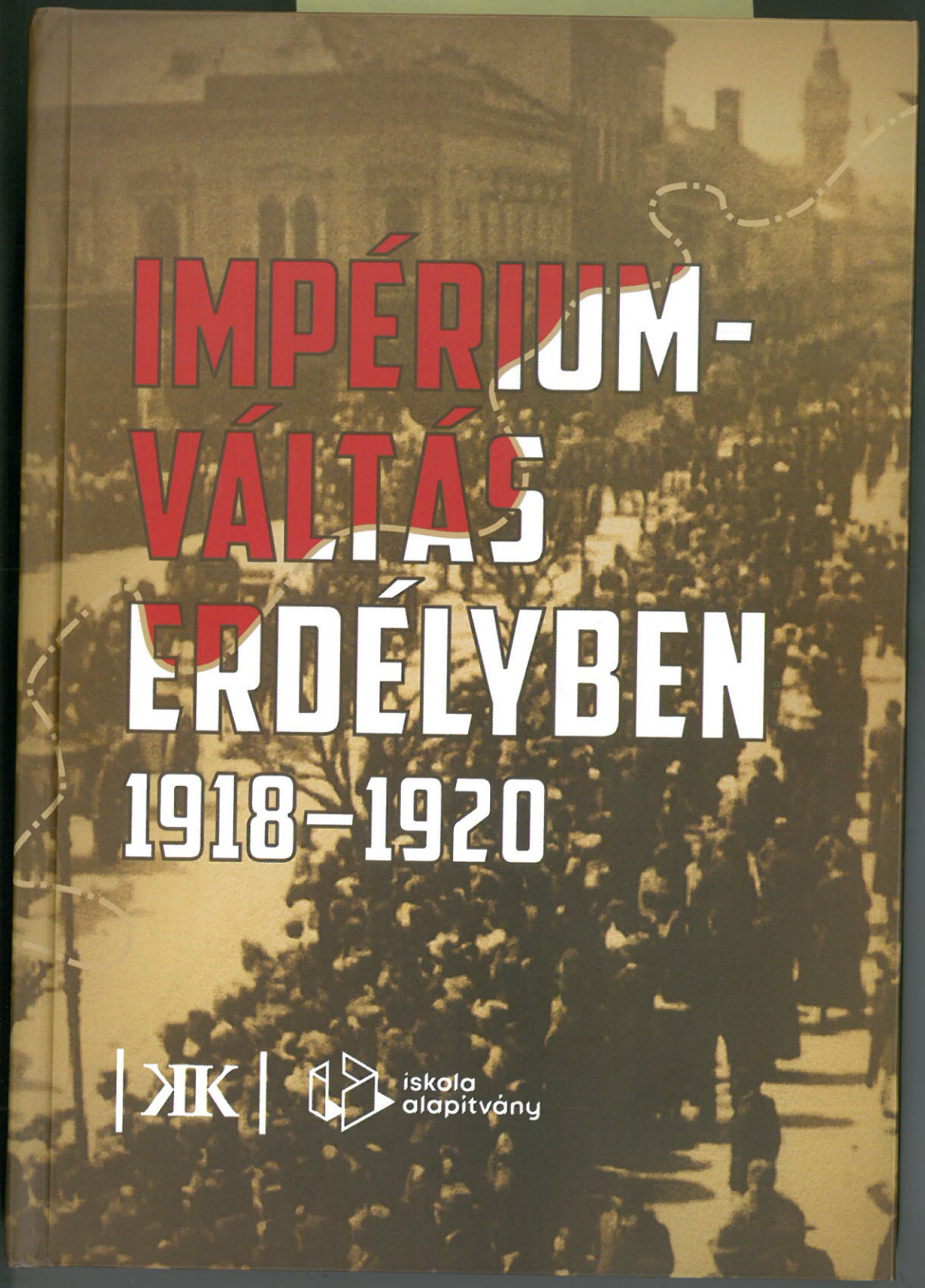
IMPÉRIUM-
VÁLTÁS
ERDÉLYBEN
1918–1920
KK
iskola
alapítvány

IMPÉRIUMVÁLTÁS ERDÉLYBEN (1918–1920)

Apáthy István
Fodor János
Főcze János
Gottfried Barna
Gyárfás Elemér
Gheorghe Iancu
Janovics Jenő
Kós Károly
K. Lengyel Zsolt
Márki Sándor
Romsics Ignác
Mircea Rusnac
Schuller Balázs
Szakály Sándor
Szarka László
Szekeres-Lukács Sándor

KORUNK
iskola alapítvány
KOMP-PRESS KIADÓ – ISKOLA ALAPÍTVÁNY KIADÓ
Kolozsvár, 2020

TARTALOM

Kovács Kiss Gyöngy
Bevezető 7

Apáthy István
Erdély az összeomlás után (*Bevezetővel ellátta és a jegyzeteket készítette Falusi Norbert*) 11

*

Szakály Sándor
Katonai összeomlás és az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása ... 63

Szarka László
Arad 1918. *A magyar kormány és a Román Nemzeti Tanács tárgyalása az erdélyi kérdés átmeneti rendezéséről* 74

Fodor János
Magyar nemzetiségpolitikai törekvések 1918 őszén 99

Gheorghe Iancu
Erdély, a Bánság és a magyarországi román területek Kormányzótanácsa (*Kovács Kiss Gyöngy fordítása*) 123

Mircea Rusnac
A Bánsági Köztársaság (1918. október 31. – 1919. február 21.) (*Főcze János fordítása*) 145

Gottfried Barna
Erdély védelmében. *A Székely Hadosztály harcai 1918–1919-ben* ... 159

Schuller Balázs
A „magyar világ" utolsó évei és az impériumváltás a Zsil-völgyében 191

Főcze János
Paál Árpád és a román hadsereg. *Az 1918–1919-es székelyudvarhelyi impériumváltás* 204

Szekeres-Lukács Sándor
A sóvidéki lázadás 1919 tavaszán (1919. március 29. – április 6.) 223

ROMSICS IGNÁC
Románia nyugati határainak kijelölése a párizsi békekonferencián 247
K. LENGYEL ZSOLT
Elméleti önmentés, öntevékeny ellenállás, kényszerű beilleszkedés 264

*

A gyulafehérvári egyesülési határozatok 307
GYÁRFÁS ELEMÉR
Egy át nem adott memorandum. *„Az erdélyi három nemzet uniójának alapelvei"* 310
A párizsi kisebbségi szerződés 323
A magyar békedelegáció VIII. számú jegyzéke. *Az erdélyi kérdésről (Részlet)* 328
MÁRKI SÁNDOR
Metamorphosis Transsylvaniae. (*Bevezetővel és kiegészítő jegyzetekkel közzéteszi Erdész Ádám*) 333
Janovics Jenő visszaemlékezése. *Impériumváltás és színházi élet Kolozsváron, 1918–1919* (*Bevezetővel és jegyzetekkel közzéteszi Antal Róbert-István*) 371
KÓS KÁROLY
Kiáltó szó Erdély, Bánság, Kőrösvidék és Máramaros magyarságához! 392

SZAKÁLY SÁNDOR

KATONAI ÖSSZEOMLÁS ÉS AZ OSZTRÁK–MAGYAR MONARCHIA FELBOMLÁSA

1918 a magyar történelemben a legtragikusabb esztendők egyike. Egy európai nagyhatalom – az Osztrák–Magyar Monarchia – katonai veresége a kortársak és az utódok által csak „Nagy Háborúnak" nevezett világégésben reánk nézve sordöntő következménnyel járt. Az európai hatalmi egyensúlyban sok évtizeden keresztül meghatározó szerepet betöltő birodalom megszűnt létezni, s pont került az Osztrák Császárság társországa, a Magyar Királyság közel ezeresztendős múltjának végére is. Mindez egy hosszú-hosszú út és közel ötesztendős véres háború következménye volt.

1917 őszén a központi hatalmak még úgy látták – vagy inkább csak remélték –, hogy a háború megnyerhető lesz. Vélték ezt azért, mert az Orosz Birodalom helyzete tragikus fordulatot vett – a bolsevik forradalom káoszba taszította az addigra már igencsak meggyengült országot –, az Olasz Királyság erői jelentős vereséget szenvedtek az Osztrák–Magyar Monarchia és a Német Császárság csapataitól Caporettónál, és az áprilisban hadviselővé vált Amerikai Egyesült Államok hadereje még nem volt jelentős tényező az európai hadszíntereken.